

Torah from Around the World

In het dagelijks leven ben ik een typische eenling, maar het bewustzijn deel uit te maken van de onzichtbare gemeenschap van hen die waarheid, schoonheid en rechtvaardigheid nastreven, heeft mij altijd behoed voor gevoelens van eenzaamheid.

Albert Einstein

Sjabbat 26 september 2020 / 8 Tisjri, Sjabbat Sjoewa, Haäzinoe, Dewariem/Deuteronomium

Tanach blz. 416 - 420

Haftara: Hosjea 14:2-10, Micha 7:18 - 20

Tanach blz. 1157, 1193

Vertaler: Paula Reisner

Commentaar: *Chazzaniet Elizabeth Sacks is eerste voorzanger, verbonden aan Temple Emanuel in Denver, Colorado.*

Oorspronkelijke Engelse tekst: <https://reformjudaism.org/learning/torah-study/torah-commentary/song-you-will-remember>

Een onvergetelijk lied

In de sidra van afgelopen week, Wajelech, lezen we:

[Sja'ar vertaling:] "En terwijl de verzamelde Jisraëlieten er getuigen van waren, zong Mosjé dit lied, van begin tot eind" (Dewariem 31:30).

[The Torah: a Modern Commentary:] "Toen reciteerde Mozes de woorden van het volgende gedicht tot het eind, ten gehore van de hele gemeenschap van Israël."

Deze *pasoek* sluit de sidra van afgelopen week, Wajelech, af. Daarmee wordt één van de meest dramatische *cliffhangers* in onze hele Tora gecreëerd. Het nu volgende gedicht, eigenlijk Mosjé's laatste woorden aan de Jisraëlieten, zal zeker emotioneel, inspirerend en transformerend zijn. Hoewel de vertaling hierboven uit *The Torah: A Modern Commentary, rev. ed. (blz. 1390)* het woord 'gedicht' gebruikt, vermeldt de Hebreeuwse tekst *shira*, dat zowel 'gedicht' als 'lied' kan betekenen. De sidra van deze week, Haäzinoe, staat inderdaad het meest bekend als *Sjirat Mosjé*, 'het Lied van Mosjé', een prachtige manier voor Mosjé om zijn leiderschapservaring met de Jisraëlieten muzikaal uit te drukken. Aan het begin consolideerde Mosjé zijn relatie met deze gemeenschap door een lied, *Sjirat Hajam*, 'het Lied van de Zee' (Shemot/Exodus 15). En nu zal hij zijn relatie met de Jisraëlieten afsluiten in hetzelfde machtige medium.

De perceptie van dit lied als magnifiek en betekenisvol is diepgeworteld in de Joodse traditie. Een lijst van 10 liederen, die voorkomen op belangrijke momenten in het nationale leven van Jisraëel, bevat ook het Lied van Mosjé:

Er zijn 10 liederen van de Jisraëlieten ... Het eerste was in Egypte, zoals er staat: "*maar bij jullie zal het lied klinken, zoals in de nacht van een feestheiliging*" (Jesjaja 30:29). Het tweede was aan de Rode Zee, zoals er staat: "*Toen zong Mosjé*" (Sjemot 15). Het derde was bij de bron: "*Jisraëel zong toen dit lied*" (Bemidbar 21:17). **Het vierde vond plaats toen Mosjé zei:** "Toen Mosjé alle bepalingen op schrift had gesteld" (**Dewariem 31:24**) ... (Midrasj Tanchoema, Besjalach 10:3, 11).

Maimonides beweert dat sommige gemeenschappen Het Lied van Mosjé dagelijks reciteren in hun ochtendgebeden:

"In sommige plaatsen is het gebruikelijk om, na de zegening beginnend met 'Gezegend is Uw Naam,' dagelijks 'Het Lied van de Rode Zee' (Sjemot 15) te lezen, en daarna de zegeningen voorafgaand aan het Sjema. In andere plaatsen is het de gewoonte om *Haäzinoe* (Dewariem 32) te lezen. Sommige mensen lezen beide liederen ..." [*Misjné Torah*, Het gebed en de priesterzegen 7:13].

Gezien de enorme verwachtingen die de Tora en latere Joodse teksten rond Het Lied van Mosjé gewekt hebben, kunnen we ons logischerwijs voorstellen dat *Haäzinoe* een lied bevat dat muzikaal majesteitelijk, overdadig, uniek en ontegenzeggelijk superieur is.

Verbazingwekkend genoeg is de eigenlijke melodie van Het Lied van Mosjé buitengewoon eenvoudig en herhalend, zoals het voorgeschreven is door de tekens van de cantillatie (troop) die we gebruiken

om uit de Tora te laajnen. Van de 13 melodische frasen die door de rest van de Tora heen algemeen gebruikt worden, gebruikt de meerderheid van de 43 *p'soekiem* in sidra *Ha'azinoe* er slechts drie. Bovendien zijn deze drie frasen muzikaal de minst sierlijke van het gehele troopsysteem: het zijn basis-bouwblokken die heel korte muzikale uitdrukkingen omvatten en nauwelijks afwijken in toonhoogte vanuit het tooncentrum, het 'thuisgevoel' van de muziekstructuur. Tenslotte combineren de *p'soekiem* van *Ha'azinoe* deze drie muzikale zinnen in herhalende patronen die al vrij vroeg in het lied zeer voorspelbaar worden. Deze patronen herhalen zich zo door de resterende 37 *p'soekiem*, zodat meer dan de helft van de *p'soekiem* van dit lied vanuit muzikaal perspectief precies hetzelfde klinken.

Wat is er gebeurd met Mosjé's laatste grote muzikale prestatie? De tekst van Het Lied van Mosjé is vol van drama en sterk beeldend taalgebruik:

"... Moge mijn onderricht neerdalen als regen ...

Zoals een arend over zijn jongen waakt,

en voortdurend erboven blijft zweven ...

Hij laafde hen met honing uit de rotsen ...

Als het vuur van mijn toorn is ontstoken ...

het zal de aarde verschroeien en alles wat daar groeit ...

Honger zal hen uitmergelen, de pest hen verteren,

ziekten zullen hen te gronde richten.

Ik geef hen ten prooi aan wilde dieren,

giftige slangen laat ik hen bijten ...

Mijn pijlen maak ik dronken van het bloed –

mijn zwaard verslindt het vlees."

Deze fragmenten tonen maar een klein aantal voorbeelden van de suggestieve taal die in dit lied te vinden is. Elk van hen wekt potentieel rijkversierde en opera-achtige muzikale uitingen in ons gemoed. Waarom zou Mosjé een bescheiden repeterende melodie kiezen als klanken voor zijn afscheidswaard aan de Jisraëlieten?

In het bekronde boek *On Repeat: How Music Plays the Mind* gebruikt Professor Elizabeth Hellmuth Margulis de wetenschappelijke disciplines van muziektheorie, psycho-linguïstiek, neurowetenschap

en cognitieve psychologie om het doel en de kracht van muzikale herhaling te onderzoeken. Tussen de vele theorieën die Margulis te berde brengt in verband met de praktijk van herhaling, zijn vier observaties die verband kunnen houden met het raadsel van voortdurende muzikale herhaling in Het Lied van Mosjé.

Herhaling maakt begrijpen mogelijk

Terwijl ze de overeenkomsten tussen vaste uitdrukkingen in muziek en geformuleerde uitdrukkingen in taal bespreekt, bevestigt Margulis een erkende conclusie, dat "vaste uitdrukkingen sneller verwerkt worden dan spontaan gevormde zinnen van gelijke lengte" (Elizabeth Hellmuth Margulis, *On Repeat*, [NY/London: Oxford University Press, 2014] pag. 6). Dat wil zeggen: verwachte en vertrouwde melodieën helpen ons de inhoud efficiënter te begrijpen en te verwerken. Naarmate Mosjé's tijd om te sterven dichterbij komt, weet hij dat hij zijn boodschap bondig en effectief moet overbrengen.

Herhaling levert impliciet deelname op

Wanneer we bij het eind van de zesde *pasoek* van Het Lied van Mosjé zijn aangekomen, hebben de meeste hedendaagse luisteraars het repeterende muzikale patroon al verwerkt en is veel van de rest van het lied voor hen voorspelbaar. Margulis beweert dat deze realiteit – een direct resultaat van de muzikale herhaling – de luisteraar de ervaring intrekt en ons daarin een actieve rol geeft. Ze observeert dat we door herhaling "voelen dat wij eerder muzikaal subject zijn dan muzikaal object, doordat we voortdurend vooruit horen en wel op zo'n manier, dat het bijna lijkt alsof de klanken ónze wil gehoorzamen, uiteindelijk ... bemoedigt ... herhaling ... het zich eigen maken" (Margulis, pag. 12). Door muzikale herhaling maakt Mosjé de Jisraëlieten impliciet tot deelnemers en trekt hij hen naar binnen om zich op een actievare manier te verbinden met dit lied. Zoals Margulis later opmerkt: "herhaling kan dienen ... als een expressief hulpmiddel dat leidt tot virtueel deelnemende betrokkenheid in de gepresenteerde muziek, waarbij een scherpe scheidslijn bestaat tussen de actieve uitvoerenden en de passieve luisteraars" (Margulis, pag. 144).

Door herhaling valt de afwijking op

"Als een gebeurtenis eenmaal geïdentificeerd wordt als een herhaling, ontstaat het potentieel van een betekenisvolle omwenteling ... muzikale repetitie dient vaak juist om zo'n verstoring mogelijk te maken" (Margulis, pag. 170). Door de hele 43 *p'soekiem* van Het Lied van Mosjé zijn er slechts twee belangrijke muzikale afwijkingen: in Dewariem 32:14 en 32:39-40. Deze twee voorbeelden gebruiken dramatisch verschillende troopsymbolen en doen kort het melodiepatroon uiteenbarsten. Terwijl

pasoek 32:14 de aandacht vestigt op de imminente verschuiving in de verhaallijn – van Gods liefde naar Jisraëls ondankbaarheid – benadrukken *p'soekiem* 32:39-40 één van de voornaamste thema's uit de tekst: God is almachtig en uniek. De aandacht die deze twee muzikale frasen opeisen, wordt alleen mogelijk gemaakt door het muzikale contrast: Mosjé maakt de Jisraëlieten bewust van de belangrijke ideeën in zijn lied door het gebruik van melodische herhaling, die slechts heel af en toe wordt doorbroken.

Herhaling zorgt voor een onvergetelijke indruk

Tenslotte, en misschien het allerbelangrijkst voor Mosjé, kan consistente muzikale herhaling een neurologische en emotionele indruk bewerkstelligen bij luisteraars, op zo'n manier dat elke individuele luisteraar het lied zelfstandig kan nazingen als de oorspronkelijke uitvoering afgelopen is. Herhaling stelt de muziek, en dus ook de boodschap, in staat om voort te leven. Zoals Margulis opmerkt: "het besef van 'het zingen dat nooit stopt' zorgt ervoor dat het lied een weg vindt vanuit de klinkende buitenwereld van de deelnemende gemeenschap, via de stilte naar 'het hart'. De aanwezigheid van het lied in de innerlijke, subjectieve gevoelswereld van het individu als hij 'weer alleen' is, wordt beschreven als het machtigste deel van de ervaring" (Margulis, pag. 141).

Terugblikkend op Het Lied van Mosjé als geheel, ontdekken we dat Mosjé hier muzikale herhaling gebruikt als een doeltreffend middel om de diepgang van dat moment te verdiepen en te benadrukken. Nu hij zich voorbereidt om uit hun midden weg te gaan, gebruikt Mosjé een herhalende en beklivende melodie om zich ervan te verzekeren dat de Jisraëlieten het zullen begrijpen, zich verbonden zullen voelen, de contouren ervan zullen herkennen en zich de wijsheid, die hij in zijn levenswerk opgedaan heeft, eeuwig zullen herinneren. In dit geval is het de eenvoud zelf die kracht en uithoudingsvermogen teweegbrengt.